

Jaargang 19.

Nummer 2.

2021.

"Vier Heerlijkheden"

Historische Werkgroep Stichting De Vier Heerlijkheden te
Brakel.

Omslag: "Huis Brakel".
Tekening: Jaap Verweij.

	Blz.
Van de Werkgroep	1
Familie Bok in Amerika	2
Kindergraven op de begraafplaats bij de Ned. Herv. kerk in Brakel	9

Redactie:

Jan van Loopik.
Ap de With.

Titel: "Vier Heerlijkheden"

ISSN: 2542-5781

Oplage: 160 stuks.

Historische Werkgroep
Stichting
De Vier Heerlijkheden
Brakel.

Dwarssteeg 4, 5306 BC Brakel.

Ap de With

Van de werkgroep

In dit periodiek een verhaal van de familie Bok, waarvan het voorgeslacht uit Poederroijen kwam. Hun wel en wee na de emigratie naar Amerika is op papier gezet door kleinzoon Gijs Bok.

Door vrijwilligers van de dorpsraad in Brakel zijn afgelopen jaar de graven rondom de hervormde kerk in Brakel schoongemaakt. Bij enkele kindergraven hebben we informatie kunnen achterhalen. We doen u hierbij verslag.

De kerk van Brakel met de graven van bovenaf gezien. (foto: Gerald van Zanten)

Enkele leden van De Vierheerlijkheden houden op de website: online-begraafplaatsen.nl de gegevens van de grafzerken bij. Op deze manier houden we de namen van de overledenen in onze vier dorpen in ere.

Nu de corona pandemie gelukkig aan het afzwakken is, willen we onze open avonden vanaf het nieuwe kalenderjaar weer opstarten. Vanaf januari 2022 hopen we u als de omstandigheden ons dat toelaten, weer op de laatste vrijdagavond van de maand vanaf 19.00 uur te verwelkomen in het Koetsiershuis naast Huis Brakel.

Jan van Loopik

Familie Bok in Amerika

Gijs Bok beschrijft hoe zijn grootouders naar het 'Nieuwe land' gingen als 'gelukzoekers' en zijn grootmoeder alleen met een zoontje terug kwam.

Gijs Bok is een kleinzoon van Matthijs Hendrik (Tijs) Bok die geboren is in Herwijnen op 30 juni 1878 en van Willemina Johanna (Mientje) de Kock zij was de jongste van de 12 kinderen van Jan Janse de Kock en Engeltje van Zee.

Tijs was de oudste zoon van (alweer een) Matthijs Hendrik Bok uit Poederoijen en Neeltje van Zee. Matthijs Hendrik Bok was op 7 december 1877 in Herwijnen getrouwd met Neeltje van Zee, geboren in Herwijnen op 7 december 1844 als dochter van Leendert van Zee en Maria de Bruijn. Neeltje was de weduwe van Jan Bok († 4-11-1876) een oudere broer van Matthijs Hendrik en was al eerder weduwe van Willem de Bruijn († 7-6-1875), samen waren er 13 kinderen.

Neeltje van Zee

Matthijs Hendrik Bok uit Poederoijen was daar op 3 april 1844 geboren als zoon van Matthijs Hendrik Bok (sr.) en de uit Andel afkomstige Anna van Waardhuizen(1804-1875).

Deze Matthijs Hendrik (sr.), geboren op 1 augustus 1804 († 1886) en zijn vrouw Anna van Waardhuizen (1804-1875) kregen 7 kinderen: Maria, Arie Janse, Anna, Wijnand (1836), Johannes, Andries Govert en Matthijs Hendrik. Deze laatste zoon, Matthijs Hendrik, was dus in Herwijnen getrouwd met Neeltje van Zee.

Het huis op De Hoek in Poederoijen van Andries Bok (1766-1830) en zijn vrouw Maria van den Anker waar later hun zoon Matthijs Hendrik (1804-1886) met zijn vrouw Anna van Waardhuizen (1804-1875) en de kinderen: Maria (1828), Arie Janse (1830), Anna (1835), Wijnand (1836), Jan (1838), Andries Govert (1840) en Matthijs Hendrik (1844) woonden. Matthijs Hendrik vertrok in december 1877 naar Herwijnen om met Neeltje van Zee te trouwen.

Later erfde Wijnand Andries Bok (1866-1960), een zoon van Matthijs Hendrik Bok en Neeltje van Zee uit Herwijnen, het huis van zijn oom Wijnand Bok (1836) en ging er met zijn gezin in wonen.

Het huis is in 1979 door de familie Bok bij openbare verkoop in café 'De Draai-boom' in Brakel verkocht aan de heer Jos Peet. Het huis raakte steeds verder in verval en na een brand is er nu alleen nog een puinhoop over.

Gijs Bok

Naar aanleiding een bijeenkomst over de emigratie van de vele Herwij-nense families naar Amerika, kwam het volgende naar voren, namelijk dat men in de tweede helft van de 19^e eeuw nogal eens sprak over 'gelukzoekers', die de grote stap naar het 'Nieuwe land' aandurfdten.

Mijn Opa en Oma, waren ook van die mensen die het "geluk" gingen zoeken.

Naar Amerika

Omdat de tijd hier niet zo voorspoedig was, als menigeen wenste, gingen zij ook eens kijken waar voor hun de toekomst zou liggen. Tijs, toen nog niet getrouwd met Mientje, is eerst alleen in Amerika gaan kijken, of hij daar mogelijkheden zag voor hem en zijn aanstaande vrouw.

Hij heeft daar toen een boerderijtje gekocht, in Corsica, in de staat South Dakota en is terug gekomen om met Mientje te gaan trouwen en opnieuw, maar nu samen, naar Amerika te gaan. Waarom hij toen in South Dakota terecht gekomen is en niet zoals veel Nederlanders in Pella[#], in Iowa, is niet duidelijk.

Op 6 april 1912, is het zover, het stoomschip de “ROTTERDAM” van de Holland-America line verlaat de kade in Rotterdam, met aan boord Mr. en Mrs. MH Bok.

Een oplettende lezer, ziet het al, in diezelfde maand is de Titanic vergaan, de passagiers van de Rotterdam, merkten aan de bemanning, dat er iets gaande was, maar kregen dat slechte nieuws, pas in New York te horen, uiteraard om paniek te voorkomen.

Aangekomen op Ellis Island vertrokken Tijs en Mientje naar hun nieuw onderkomen in Corsica /South Dakota in Noord Amerika. Daar werden ze verblijd met de geboorte van hun eerste kindje: Nellie, geboren op 14 januari 1913 maar helaas op 16 juni 1913 alweer overleden. Op 7 augustus 1914, werd er weer een dochter geboren, die zij weer de naam Nellie gaven.

Op 15 december 1915, schrijft Tijs naar zijn ouders *‘onze kleine Nellie doet het heel goed, ze groeit best en weegt al weer 16 pond en is een vlug ding. “t Is zoo gezellig voor mij met die winterdagen als ik dan zoo ’n lief kindje op de knie heb bij de warme kachel. We zullen nu maar hopen en bidden dat de Heer ze mag sparen, zoodat ze voorspoedig op mag groeien. Mientje doet het ook heel goed. De Herwijnsche hier zijn allemaal nogal gezond, zoo ver ik weet.’*

Op 8 december 1916 wordt er een zoon geboren, die zij de namen Jan Janse meegeven, helaas sterft dit jongetje op 28 mei 1917 net een half jaar jong. Op 15 april 1918 wordt er weer een meisje geboren, die zij de naam Engeltje gaven.

Maar het noodlot slaat opnieuw toe, op 20 juli 1918, sterft hun bijna 4 jarig dochtertje Nellie.

In 1920 is Mientje weer zwanger, maar tijd om blij te zijn heeft ze bijna niet, want de tijd word er niet beter op, in materieel en geestelijk opzicht gaat het slecht, en verdrinkt Tijs op 24 november 1920, 42 jaar oud, in een meertje vlak bij hun huis.

Op 17 februari 1921 krijgt weduwe Mientje Bok haar laatste kindje: een zoon, Matthijs Hendrik (Thijs). Maar nog is het verdriet niet ten einde, op 6 september 1921 sterft ook haar nog enig overgebleven dochtertje, Engeltje, in de leeftijd van bijna drie en een half jaar.

Na zoveel tegenslag besluit Mientje om toch maar weer terug te keren naar haar familie in Herwijnen. De boerderij wordt verkocht en Mientje gaat samen met Thijs, bij haar familie in Pella[#] langs, om afscheid te nemen.

Foto gemaakt bij het afscheid nemen in Amerika. Derde van links is Mientje met Thijs op haar arm, daarnaast haar zuster Engeltje van Zee-de Kock en dan de broer Jan Janse de Kock, die laatste twee woonden al in Amerika en zijn daar ook gebleven.

Er is nog een artikel uit de plaatselijke krant:

'Daar de weduwe M Bok, die in het voorjaar uit Dakota naar Pella[#] overkwam om bij haren broeder Mr. en Mrs. Jan de Kock en bij haren zuster Mr. en Mrs. F.

J. v Zee nog eenige dagen te vertoeven eer ze naar haar oude vaderland terug zou keren, werd ze door omstandigheden genoodzaakt om langer te blijven. (wat die omstandigheden waren, is niet bekend). In die tijd heeft ze andere familieleden en kennissen bezocht en werd er door de familie bepaald dat er op 6 juli een afscheid zou zijn, voor alle familie en kennissen. Leendert van Zee en Gijsbert Blom met vrouwen en kinderen o.a., waren uit Sully gekomen.

Het was voor Mientje een groote verrassing, om de mannen en vrouwen en kinderen, 110 in getal, te zien, om haar het laatste vaarwel toe te spreken. Verversingen werden er genoten en mannen van sigaren voor-zien. Psalm 25 vers 6, psalm 77 vers 7 en 8 en psalm 32 vers 4 werden gezongen, onder leiding van J.R. v. Zee. Aan J. Blom werd verzocht een gebed te doen voor de weduwe en haar kind en voor allen die hier aanwezig waren. En zoo werd de middag gezellig en ernstig ten einde gebracht. Tot vertrekken gereed, werden allen nog door J.B. (Blom?) toegesproken, uit naam van Mrs. Bok die haar dank betuigde voor de verrassing haar ten deel gevallen. Een ieder keerde genoegd huiswaarts.'

Tot zover het verslag van een feestgenoot in de plaatselijke krant.

In Nederland hebben ze eerst ingewoond bij de zuster van Mientje, Neeltje de Bruijn de Kock en haar man Grad de Bruijn, in de (toen nog) Onderweg, aan het Benedeneind. Later hebben ze een paar huizen verder in de straat, in een gedeelte van het huis van Oom Janus van Zee, gewoond.

Mientje weer in Nederland met Thijs.

Aangezien er toen geen weduwe- en wezenuitkering was, moest Mientje proberen zelf (met behulp van familie) in hun onderhoud te voorzien. Met een breimachine, geleend van de vrouw van bakker Engelenvaart, breide ze sokken voor vele mensen, die Thijs, inmiddels al wat ouder geworden, dan weer bij de mensen thuisbracht, wat hem dan de nodige footjies, opleverde.

Inmiddels gingen in Amerika de banken failliet, zodat er van het verkochte boerderijtje, ook niet veel geld meer naar Holland gekomen is. Er is nog een afrekening vanuit Amerika, van een soort boekhoudkantoor, over het jaar 1929, dus waarschijnlijk had Mientje toch nog wat land in Amerika. De afrekening is als volgt: Inkomsten: Corn, \$548.35, tarwe,\$320.86, haver \$233.10, cas rent \$35.00. Over van 1928: \$155.81 Totaal \$1293.12. Uitgaven:land taks \$163.14, intrest \$300.00, verf \$53.10 Naar Holland gestuurd \$201.00, voor klaver \$5.00, voor werkloon voor verf \$ 45.00 Totaal uitgaven \$767.24. Een batig saldo dus van \$ 525.88 Er staan geen valuta bij, maar ik mag aannemen dat het over dollars gaat.

Ondanks de geringe inkomsten, gaat Mientje, samen met haar zoon Thijs, in mei naar de Molenstraat, waar zij nr. B97 gaat pachten, van tante Driek de Kock, weduwe van Aart de Kock, om een boeren bedrijfje te gaan beginnen en zo in hun onderhoud te voorzien.

Maar als in 1951 tante Driek komt te sterven, is er alleen een tijdelijk pachtcontract, omdat de verpachtster wegens ziekte en hoge leeftijd, niet naar de grondkamer kon gaan, om het contract, wat 1 mei 1950 afliep, te verlengen. Mientje is bang dat nu één van de erfgenamen, haar huis zal kopen en zij per 1 mei 1954 haar huis zal moeten ontruimen.

Notaris Brouwer uit Gorinchem was benoemd als executeur-testamentair en heeft in die hoedanigheid, in overleg met de grondkamer, het pachtcontract alsnog verlengt. In het café van de heer A. Welbie te Herwijnen is op 10 en 17 april 1952 een veiling van de onroerende goederen gehouden, van de weduwe de Kock. Dit betrof 12 percelen waaronder ook het perceel Molenstraat B97, het woonbouwhuis met erf en bouwland: groot 1.02.80 H.A. Dit perceel werd door G. Sprong ingezet voor fl. 8100.00 en door wed. M. H. Bok afgemijnd op fl. 10.000,00, zodat ze vanaf dat moment niet hoefde te vrezzen, uit haar huis te moeten.

Op 28 juni 1951 was Thijs getrouwd met Janna de Fockert, dochter van Gijs de Fockert (bijgenaamd de schutter) en Woutje de Fockert Kalden-

berg, dochter van Jan Kaldenberg, die een winkeltje had in de Molenstraat, later is overgenomen door Tuske en Jet van Leersum. Samen hebben zij hun intrek genomen in het huis aan de Molenstraat, met Mientje in de voorkamer die, vanaf dat moment, ook de regie van het boeren bedrijfje, over moest dragen aan Janna, iets dat lang niet altijd meeviel. Samen mochten Thijs en Janna 9 kinderen krijgen, waarvan er 3 levenloos ter wereld kwamen. Om voor zo'n gezin de kost te verdienen, was het boerderijtje toch te klein, en heeft Thijs in 1963 zijn vee verkocht en is op de steenfabriek gaan werken. Mientje heeft op nieuwjaarsdag 1963 een hersenbloeding gekregen en is op 13 januari overleden.

Janna is in 1984 op 56 jarige leeftijd overleden als gevolg van een slopende ziekte, Thijs is in februari 1998 op 77 jarige leeftijd overleden na een naar ziekbed.

Zo is een einde gekomen aan een hele geschiedenis, in het leven van een paar 'gelukzoekers' in het 'Nieuwe land'.

Hoe een lid van de familie Bok in 1877 van Poederoijen naar Herwijnen gaat, hoe zijn zoon in 1912 in Noord-Amerika terecht komt en de weduwe met haar nog enig overgebleven kind na veel leed weer terug in Herwijnen komt.

Noot:

*# **Pella (Iowa)** is een stadje in de staat Iowa in de Verenigde Staten van Amerika. Het stadje kent een groot aantal inwoners met Nederlandse voorouders, afstammelingen van de groep emigranten onder leiding van de predikant Hendrik Peter Scholte. Er is een Hollands openluchtmuseum gevestigd, compleet met een grote stellingmolen, de 'Vermeer Mill'.*

De naam Pella is afkomstig van de stad Pella, in het Overjordaanse, een toevluchtsoord voor Christenen in de eerste eeuw.

Er wordt Pella-Nederlands gesproken, gebaseerd op het Zuid-Gelders dialect.

Bronnen:

* 'Groeten uit Poederoijen', ('Het huis op de Hoek', Viola van Vossen-van Soest),
De Vier Heerlijkheden, Brakel 2010.

* Regionaal Archief Rivierenland, Tiel. BS Poederoijen, BS Herwijnen.

* Wikipedia, de vrije encyclopedie.

* Historische Vereniging Den Oude Dijk Herwijnen, oktober 2017, nummer 65.

Kindergraven op de begraafplaats bij de Ned. Herv. kerk in Brakel

Adriana van Hemert

Adriana van Hemert is geboren op 24 maart 1880 om twee uur 's nachts. Ze was het achtste kind dat geboren werd in het gezin van de dagloner Jan Arie van Hemert en zijn vrouw Cornelia Stavast. Vier kinderen in het gezin waren al jonge leeftijd overleden en ook Adriana is maar vijf maanden oud geworden, zij is overleden op den 28^e augustus 1880 om zes uur in de morgen.

Jan Arie van Hemert en Cornelia Stavast waren op 2 februari 1870 in Vuren getrouwd. In het gezin zijn 9 kinderen geboren waarvan er vijf in het eerste levensjaar zijn gestorven.

De kinderen waren:

- *Jan, 1870-1870.
- *Jan, 1871- 1954.
- *Anna, 1872-1935.
- *Bastiaan, 1873-1874.
- *Aaltje, 1874-1875.
- *Alida, 1876-1876
- *Aalbert, 1877-1917
- ***Adriana, 1880-1880.** >>>
- *Stijntje, 1881-1912

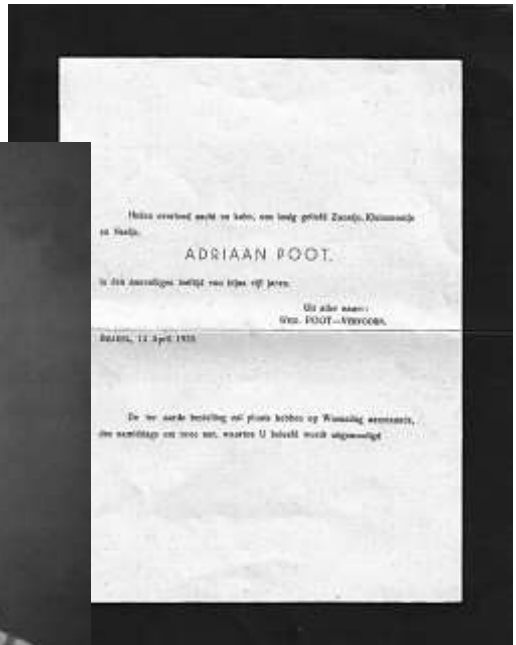
De zerk op het grafje van Adriana is nog terug te vinden op de begraafplaats bij de Hervormde kerk, van de andere jong overleden kinderen zijn geen zerken meer aanwezig.

Adriaan Poot

Op het kerkhof liggen diverse grafzerken met een ijzeren hek eromheen. Onder één van die zerken ligt Adriaan Poot begraven, geboren op 19 april 1923 in Brakel.

Zijn vader was Arie Poot, veearts, afkomstig uit Schiedam. Zijn moeder Cornelia Adriana Vervoorn. Ze hadden elkaar leren kennen toen Arie bij een veearts in Andel stage liep. Zijn ouders trouwden op 15 november 1922 in Apeldoorn, echter bijna twee maanden na de geboorte van hun zoon Adriaan overleed Arie in Loosduinen.

Moeder Cornelia Adriana vertrok weer naar haar ouderlijk huis in de Flegelstraat en woonde met Adriaan in bij haar moeder Johanna Pietronella Vervoorn-van Brakel. Haar vader Cornelis Gijsbert Vervoorn was in 1921 al overleden. Adriaan, die in de familie Abje werd genoemd, was een knap ventje, echter kreeg hij hersenvliesontsteking en overleed op 13 april 1928 op bijna vijfjarige leeftijd.

*De ingang van de kerk
onder de toren met het
graf van Adriaan Poot.*

Moeder Cornelia Adriana trad op 5 september 1928 in Brakel in het huwelijk met Arie van Baalen.

Zij betrokken de ouderlijke woning van Cornelia. Begin jaren dertig werd de boerderij afgebroken en een nieuwe gebouwd.

Uit dit huwelijk zijn twee zoons geboren, Arie Cornelis Adriaan en Cornelis Gijsbert.

Adrianus Pelle

Adrianus Pelle werd op 26 september 1919 geboren in Brakel als zoon van Teunis Pelle en Maria Wilhelmina van de Zalm en gedoopt op 2 november. Hij overleed op 17 mei 1933 aan de gevolgen van Tetanus op 13 jarige leeftijd. In het jaar dat Janus, zoals hij genoemd werd overleed, was Lodewijk Verheul godsdienstonderwijzer in Brakel. Later werd een boekje over Verheul's Brakelse periode geschreven met als titel: "Geen wees gelaten". Daarin werd ook een brief opgenomen die hij op 22 mei van dat jaar schreef aan een vriendin in Hardinxveld-Giessendam waarin hij verslag doet van het overlijden van de jonge Janus Pelle.

Woensdag 10 mei had Lodewijk Verheul in de klas van Janus nog les gegeven en tijdens die les nog gesproken over de vergankelijkheid van het leven en dat er over een week een lege plaats zou kunnen zijn in de klas. Op vrijdag in diezelfde week werd Janus ziek. De arts en de voorganger werden erbij gehaald. Lodewijk beschrijft in de brief dat de jongen veel pijn heeft geleden.

Een dag voor zijn overlijden was ouderling Pelle, een oom van Janus bij het ziekbed en was er bij, toen Janus getuigde over zijn geloof en vertrouwen in God, terwijl het altijd een rustige jongen met weinig woorden was geweest. Volgens de vader van Janus was de jongen de zondag voor zijn ziekte in de kerkdienst onder de indruk geweest van de preek.

Ondanks de behandeling van de arts en de inspanningen van de zorgzame moeder overleed Adrianus Pelle op woensdag 17 mei om één uur in de middag. Hij werd begraven op 20 mei 1933. Tijdens de begrafenis haalde Johan van Hemert Psalm 25 aan, de psalm die Janus voor hij stierf nog had gezongen. Zijn graf is te vinden aan de zuidkant van de Hervormde kerk. Op zijn graf werd een buxusboom geplant.

Bronnen:

- * Regionaal Archief Rivierenland, Tiel - BS. Brakel.
- * www.wiewaswie.nl
- * 'Geen wees gelaten', Levenschets van Lodewijk Verheul, Gorinchem 1935.
- * Familie Vervoorn, Brakel (Adriaan Poot).

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door:

HAIR FASHION LENY

Dr. van Aalststraat 3 - 5308 KJ Aalst - Tel. 0418-672119

PLUS SUPERMARKT DUIJZER

Molenkampsweg 3 - 5306 VN Brakel - Tel. 0148-671287

BERT DE VRIES. Garagebedrijf en tankstation

Zalmstraat 2 - 5306 GJ Brakel - Tel. 0418-671390

www.autobedrijfbertdevries.nl

HOVENIERSBEDRIJF DE PLATAAN

Kooiweg 6 - 5306 VT Brakel - Tel. 0418-673646

www.de-plataan.nl

DIJKHOF TWEEWIELERS

Kruispad 2 - 5306 AN Brakel - Tel. 0418-672623

www.dijkhoftweewielers.nl

Colors@Home LINDHOUT

Burg. Posweg 19 - 5306 GA Brakel - Tel. 0418-671349

www.lindhoutwonen.nl

T.H.O. BAKKER V.O.F.

Egter van Wissekerkeweg 5 - 5307 VA Poederrijen

Tel. 0418-671647

VAN GENDEREN

Attent - Bakkerij

Burg. Hobolaan 6a - 5305 CR Zuilichem - Tel. 0418-671360

KAASJAGER & VAN WIJK BV

Waaldijk 65 - 5306 CC Zuilichem - 0418-651247

www.vierheerlijkheden.nl